

Minisztérium változatlanul szeretné fenntartani az ágazati szakmajegyzéket, mi ugyanakkor az európai megoldásokhoz illeszkedő Országos Képzési Jegyzék bevezetését preferáljuk, ez ugyanis lényeges szabványelem.

Szinte lényegi összefoglalásnak is tekinthetjük, hogy a szakképzés fejlesztési koncepciója lényeges szabályozási szintként kezeli a szakmastruktúrát és a vizsgáztatás-képesítés rendszerét. Ezek kialakításában és működtetésében az állam növekvő szerepet kíván biztosítani a szakmai érdekegyeztetés intézményének, s a követelmények, vizsga-standardok kidolgozásában a kamaráknak, szakmai szövetségeknek. A szakképzési törvény elfogadását követően a szerkezetében is megújítható szakmajegyzék – a gazdaságban végbemenő technológiai fejlődés és a munkaerő-piaci hatások eredményeként – az érdekeltek által időről-időre módosítható, továbbfejleszhető lesz. Az állam a koordináció és a szakmai infrastruktúra biztosításával e sokpólusú tevékenység szakmai-tudományos, valamint adminisztratív háttérét kívánja csak a szükséges mértékben megteremteni, s egyúttal elősegíteni, hogy az európai integrációba, kvalifikációs rendszerekbe a magyar szakképzés nemzetközi szerződésekkkel bekapcsolódhasson. A szakképzési törvény elfogadását követően lehetne teljesen kiépíteni az Európai Közösség általi szabályozást figyelembe véve a szakmastruktúra dinamizálását szolgáló intézményrendszert, s az ezekhez kapcsolódó, a szociális partnereket is integráló vizsgamechanizmust.

A törvény a szakképzési rendszer irányításának feladatát az állam részéről a kormányzati munkamegosztás keretében racionalizálni kívánja, ugyanakkor a közoktatási rendszerben működő intézmények irányításának és fenntartásának általános szabályait a készülő közoktatási törvénnyel összhangban, s az önkormányzati törvény értelmében alkalmazza. A szakképzésre vonatkozó sajátos szabályok (szakmai irányítás, szakmajegyzék kidolgozása és jóváhagyása, vizsgáztatás, finanszírozás, munkaerő-fejlesztő központok létrehozása és működtetése) esetében a kerettörvény feladata, hogy a foglalkoztatási törvénnyel és a Munka Törvénykönyvvvel összhangban a piacgazdaság igényei szerint szabályozza a hatásköröket és felelősségeket.

Benedek András

VÉLEMÉNY A MŰM ELŐZETES SZAKKÉPZÉSI KONCEPCIÓJÁRÓL

Általános megjegyzések

A Munkaügyi Minisztérium abból a valós tényből indul ki, hogy a jelenlegi szakképzés nem alkalmas a piacgazdaságra való áttérésre. Ennek érdekében eleget kell tenni a munkaerőpiac kihívásainak oly módon, hogy a szakképzés egész rendszere minél hamarabb és rugalmasan alkalmazkodjék és mintegy folyamatosan “adjon választ” eme kívánalmakra.

A fenti célok elérése érdekében a tervezet olyan iskolastruktúra átalakítást előfeltételez, amely mögött nem nehéz felismerni a “világbanki diktátum” teljes elfogadását: 8–10 éves legyen az általános képzés, 3 éves az általános szakképzés, ezt kövesse a betanuló és a középfokú képzés. A kevésbé tudásigényes szakmákban rövidebb-hosszabb idő alatt lehessen – akár iskolarendszeren kívüli keretek között is – különböző képesítéshez jutni. A modell így jut el a 16 éves korban történő pályaválasztási metszésponthoz.

A koncepció kritikája

A tervezet az iskolarendszer egészéből kiszakítottan kezeli a középfokú oktatás egyik formáját, ennél fogva nincs elgondolása arra nézve, hogy a sokféle alapfok-középfok modellhez (8+4, 4+8, 6+6, 11, 12 stb.), ezek szakaszhatáraihoz miképpen csatlakoztatható a szakképző iskolázás kezdete.

A koncepció kizárólagosan munkaerőpiac-orientált, következőképpen egyoldalú. Nem számol azzal, hogy emberi sorsok dőlnek el, figyelmen kívül hagyja a tanuló fiatalt. Lehetetlen nem gondolni arra, hogy a népesség jelentős százalékának a szakképzésben töltött idő – túl a szűken vett képesítés megszerzésén – az elsődleges szocializáció lényeges záró korszaka, a serdülőből az ifjúvá válás lényeges helyszíne. E pedagógiai szükségletekkel számot vető képzési rendszerrel kellene számolni, okulva az elmúlt korszak álmegoldásain.

A pályaválasztás 16 éves korra emelése a remélnél jóval kevésbé oldja meg a problémát. Ma és még beláthatatlan ideig a pályaválasztást döntően olyan tényezők befolyásolják, mint a szakmák társadalmi, anyagi presztízse, szülői döntés, az adott régió munkaerő-piaci kényszere és a képzés objektív feltételei. Súlyosbítja a gondokat, hogy az alapfokú oktatási intézmény ennek az alapozó feladatnak nem tud megfelelni, továbbá a Művelődési és Köznevelési Minisztérium az elmúlt években szétzilálta a pályaválasztási intézményhálózatot. (Ezt a szerepet viszont nem vehetik át a munkaközvetítő szolgáltató irodák, többek között a szakértelem teljes hiánya miatt.)

Teljesen figyelmen kívül marad a szelekció kérdése. A tervezet nem számol azzal, milyen százalékos aránnyal kell reálisan számolni, különös tekintettel az általános és szakmai képzés szétválasztása következtében, de nem néz szembe a vertikális, sőt a kétféle szakképzési forma egységesítése következtében látenssé váló, ám el nem tüntethető horizontális szelekcióval sem.

A szakmai oktatók kiképzésére és átképzésére nagyon kevés hangsúly esik az elképzelések sorában. Ez a feladat a szakképzés reformjának egyik fundamentális kérdése. Külön kiemeljük, hogy az iskolarendszeren kívüli szakképzésben oktatók feladatra felkészítése szóba sem kerül a tervezetben. Figyelembe ajánljuk, hogy a mintául szolgáló bármely fejlett ország felnőttképzésében közreműködő oktatók erre a feladatra kiképzett szakemberek.

A koncepció távlati fejlesztésről beszél, időhorizont nélkül, és rendkívül ingatag alapokon áll a fejlesztés iránya, a profilírozás.

Részletes megjegyzések

A tervezetben több vonatkozásban is érintett irányítási és döntésmechanizmusi rendszer kidolgozatlan. Nem derül fény a négy fő irányító szervezet (MKM, MűM, más szaktárcák és az önkormányzatok) kapcsolatrendszerére a véleményezési, döntési, ellenőrzési és más jogok tekintetében. Nem kap ebben szerepet a Gazdasági Kamara, a Vállalkozók Országos Szövetsége, a kisvállalkozók köre (szó esik viszont vállalatokról, amelyek ma valójában "üzemhalmazok"). S ha a felsoroltakhoz még hozzávesszük, hogy a majdan működésbe lendülő mechanizmus valamelyik szintjén bekapcsolódik a Nemzeti Szakképzési Intézet, a tervbe vett Országos Képzési Tanács, az Országos Közművelődési Tanács (ezek egymás közti együttműködése külön kérdés), fennáll a veszély, hogy az iskola önállóságába túl sokan beleszólhatnak.

A képzési rendszer tartalmi kérdéseinek rendkívül bonyolult, ma sok tekintetben előre nem is látható problémáinak sorából csupán két dologra irányítjuk a figyelmet. A szakmai képzésnek milyen szervesült viszonya alakítható ki a kidolgozás alatt álló nemzeti alaptantervvel? S mivel ez elkerülhetetlenül – miként az óraterv, tananyagstruktúra és egyéb más – különböző szak-

tárcák közötti feladat, milyen intézményes úton fogják ezeket összehangolni? De legalább ennyire jelentős az ún. kimenet-szabályozás is (amely – szakképzésről lévén szó – nem nélkülözheti valamilyen formában a folyamatszabályozást sem). A túlzott központosítást elkerülve döntő, hogy kik állapítják meg a kimeneti teljesítmény paramétereit, de legalább olyan súlya van annak is, hogy milyen szakmai-társadalmi kontroll ad erre megnyugtató garanciákat.

A finanszírozás nehéz – és több tekintetben előre még nem körvonalazódó – problémáihoz néhány rész kérdésben a következőkre hívjuk fel a figyelmet. A jelenlegi költségvetés paramétereit és a normatív finanszírozási rendszer merevségét mielőbb fel kell oldani. Például nem hozhatók egy nevezőre az egy vagy több szakmára képző iskolák; tekintetbe kell venni az épület új vagy régi állaga közti különbségeket. A Szakképzési Alapból az iskolának juttatott részét ne köthessék meg a jövőben, mire fordítja az iskola. Amennyiben a tanintézménynek önálló bevételi forrása van, ne számítsák azt költségvetést csökkentő tételként. Elvi állásfoglalást igényel annak kimondása, hogy az alap- és ifjúsági oktatás (ebben a szakoktatás is) állami feladat.

Javaslatok

Az előzőekben foglaltak legtöbbje már önmagában több javaslatot is hordoz. Az itt következők azok további kiegészítéseként tekintendők.

Fontosnak tartanánk egy olyan összegező értékelést, amelynek nyomán világossá válna, hogy a tervezet hogyan viszonyul a korábbi társadalmi-politikai környezetben megfogalmazott prognózisokhoz, mely modernizációs elemek, mondhatni “rendszerfüggetlenek”, illetve mely “támadási pontok” azok, amelyeknek áttörési esélye éppen a rendszerváltozás nyomán nő meg.

Megkerülhetetlen annak világos felrajzolása: mely társadalmi csoportok beiskolázási aspirációi (és lehetőségei, valamint korlátai) mely szakképzési formációval – akár szakmacsoporttal is – járnak együtt, ide értve a cigányság szakmaszerzési lehetőségeit is. Az átmenet szakképzési rendszerében e szociológiai tényrendszerrel mindenképpen számolni kell.

A tapasztalatok bebizonyították már, hogy az iskolarendszert (benne a szakképzést) nem lehet “rapid módon” átszervezni. Ennélfogva számolni kell az átmenet idejével. Kívánatos és egyben igen fontos lenne az átmenet idejére egy karakterisztikus, átgondolt és egyeztetett programot kidolgozni.

Rendkívül fontosnak tartanánk, hogy megfelelő előkészítéssel, érdekegyeztetéssel az új oktatási törvényt követően készüljön el a szakképzési törvény. El kell érni, hogy a szakképzési intézetek döntő többsége ne az alacsonyabb szintű önkormányzatok hatáskörébe tartozzon.

Már az átmeneti időszak során, de távlatokban is számolni kell azzal, hogy a túlképzést semmiféle rendszerrel nem lehet megakadályozni. Elkerülhetetlen ugyanis, hogy a helyi érdekek sokszor az országos érdekek elé kerülnek.

Az Európához vezető kívánatos út kiépítése során nem elég a szükséges szervezeti, tartalmi intézkedéseket meghozni: el kell érni, hogy a munkamorál és a munkakultúra tekintetében is csökkenjen a különbség a fejlett országokhoz képest.

Nyomatékosan hangsúlyozzuk, hogy a jövőben az oktatók és a tanulók érdekvédelme minden tekintetben jusson érvényre. Az erre vonatkozó garanciák épüljenek be a tervezetekbe, hassák át az intézkedések minden fázisát.

MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG
(közreadja Széchy Éva)